

Grup de Coneixement del Medi: 25 anys a peu per Eivissa

per Josep Antoni Prats Serra

Devien ser els primers mesos de l'any 1995 quan la Comissió Executiva de l'Institut d'Estudis Eivissencs va decidir ampliar cap a nous àmbits d'actuació les activitats que venia organitzant tradicionalment. La defensa de la llengua, la cultura, la identitat i el territori de les Pitiüses podia fer-se d'altres formes, i podria arribar-se a més gent. Així varen néixer el anomenats Grups de Treball, per posar-se en marxa la temporada 95/96. Aquells grups inicialment eren tres: l'Equip d'Investigació de Geografia i Història, que durant uns anys agrupà joves especialistes d'aquestes matèries i organitzà diversos cursos de formació; el Taller de Teatre que, tot i algun parèntesi, continua ben actiu preparant i representant obres teatrals, oferint recitals poètics i altres activitats relacionades amb l'escena; i el Grup de Coneixement del Medi, del qual aquest 2020 commemoram els 25 anys ininterromputs d'activitats.

El plantejament del Grup de Coneixement del Medi era, ja des de l'inici, ben senzill. La idea era fer sortides per conèixer molts dels racons de l'illa, habitualment en dissabte i amb una periodicitat mensual. Descansaríem els mesos més forts de la calor, quan caminar és més una tortura que una diversió. A les sortides s'hi havia de poder apuntar quanta més gent millor, i per tant no havien de tenir una gran dificultat ni ser molt, molt llargues. El punt de trobada seria sempre la seu de l'Institut d'Estudis Eivissencs (aleshores al carrer de Pere Francès, des de fa uns anys a la Via Púnica), perquè havia de quedar clar quina

Logotip utilitzat en la documentació del Grup de Coneixement del Medi des de l'any 2011, a partir d'un disseny de Josep Antoni Ramon.

era la institució organitzadora, ja que no s'exigiria cap quota, ni ser soci, ni inscripció prèvia, ni cap altre requisit. L'hora de quedar serien les 10 del matí, i des de la seu aniríem en cotxes (tants pocs com fos possible) fins al lloc de començar a caminar. Cadascú portaria aigua i menjar per dinar de senalló i tornariem a mitja tarda. Intentaríem donar sempre un full amb els aspectes més destacats de la sortida i un mapa molt bàsic de l'itinerari previst (que no sempre respectaríem una vegada

iniciat el camí, sovint hem improvisat). Al llarg del recorregut aniríem fent aturades per explicar algun aspecte històric, geogràfic, etnològic... que pensàssim que pogués ser d'interès; sempre hem dit que no anàvem a «caminar per caminar» sinó a conèixer coses, observar, admirar i aprendre; molt sovint veure llocs que hem vist moltes vegades, però ara amb uns altres ulls.

Evidentment, tots els textos i explicacions serien en català, amb total naturalitat, sense necessitat de cap explicació. La nostra llengua com a vehicle indispensable per a conèixer millor el territori, com no pot ser d'altra manera. Val a dir que en tots aquests anys no hi ha hagut pràcticament mai cap problema en aquest sentit, tot i que sovint els grups de passejants han estat multilingüístics i multilingüístics. Si mai

La temporada 2019-20 es programà realitzar un recull de sortides emblemàtiques per commemorar els 25 anys. En la imatge, participants en la darrera que es va poder realitzar, el 15 de febrer, as Portitxol, abans de l'aturada per la crisi del coronavirus (fotografia: Joana Tur).

ha fet falta, algú del grup o els mateixos organitzadors ens hem ofert a fer, si calia, alguna «atenció individualitzada» en espanyol o, més sovint darrerament, en anglès.

La idea de caminar i conèixer millor Eivissa no era nova. Cal reconèixer la inspiració de grups que ja ho havien fet abans, o encara estaven actius en aquell moment. Dins el propi Institut d'Estudis Eivissencs hi havia hagut un Grup Excursionista, a les darreries dels anys 70 (1977-78), que va recórrer molts racons de l'illa passejant la recentment estrenada bandera d'Eivissa i que ja va fer denúncies, precursors del que ens passaria després, de tancaments de camins i agressions al medi ambient. Alguna de les persones que varen ser clau en els inicis del Grup de Coneixement del Medi obrint rutes i mostrant camins, com n'Enric Ribes, ja havia format part d'aquell grup. La formació política Entesa Nacionalista i Ecologista (ENE) feia anys que organitzava excursions, en les quals molts de nosaltres havíem participat. I disculpau que faci una menció especial més personal a la influència i el mestratge que exercí *don* Joan Marí Cardona, a qui vaig tenir la sort de conèixer i tractar essent jo molt jovenet, i de qui sempre em sentiré deixeble (a molta distància) de la seua forma d'observar, recórrer i estimar el territori, tot i que només vaig poder participar molt esporàdicament de les sortides de la seua estimada *Colla des Canonge*.

Imatge de portada de la pàgina de Facebook del Grup de Coneixement del Medi, amb el programa de sortides per a la temporada 2019-20 sobre una imatge des Hortets de Corona (fotografia: Josep Antoni Prats).

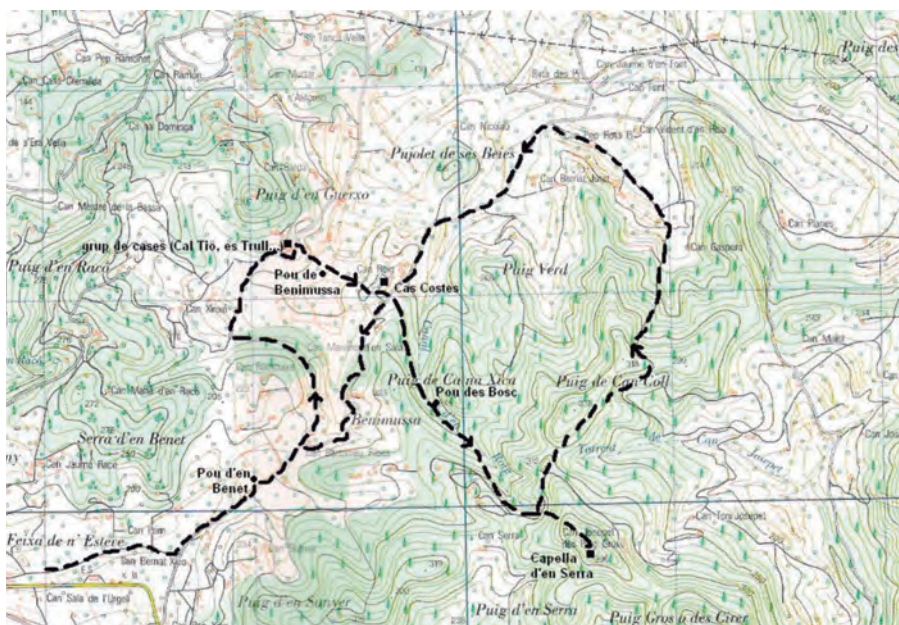

Una aturada davant es Vedrà i es Vedranell, durant la sortida del 7 de febrer del 2015 al cap Llentrisca (fotografia: Juanjo Costa).

Després de presentar el díptic dels Grups de Treball, d'informar els socis de l'Institut i de donar-nos a conèixer tant com vàrem poder (amb els mitjans d'aquella època), finalment el dia 18 de novembre de 1995 un grup no gaire nombrós férem la primera sortida, a les torres d'en Lluc. La segona seria amb l'any nou, el 13 de gener de 1996, as Portitxol. I la tercera, en febrer, de Benirràs a la punta de s'Illa, ja la férem una colla de més de 20 persones. Seguirien Xarraca i Xarracó, de Portinatx a cala d'en Serra, ses Formigues, i la punta Grossa, abans de la primera aturada d'estiu. Com es pot observar, vàrem començar més o menys res-

seguint la costa en el sentit de les agulles del rellotge des del punt inicial a Albarca, un recorregut perimetral que completariem en devers dues temporades més. Tot i això, quedaren molts espais de la pròpia costa sense veure, qüestió que en alguns casos hem solucionat anys després.

No ha canviat gaire la manera de funcionar del Grup en tot aquest temps. Això sí, les anomenades noves tecnologies ens ho han posat una mica més fàcil. Perquè al principi havíem d'avisar per telèfon (a casa de cadascú, que poca gent tenia mòbil!) una per una totes les persones que havien manifestat el seu desig de ser informades quan teníem una sortida programada. Ara enviar un correu electrònic a tothom és molt més senzill. A més, tenim les xarxes socials de l'Institut i una pàgina de Facebook pròpia del Grup de Coneixement del Medi (des de novembre de 2012). I un avenç molt senzill, però que ha anat molt bé: l'elaboració d'un calendari de sortides programades cada temporada, des de la 2001-02, que hem anat complint rigorosament, llevat que les condicions atmosfèriques fossin tan desfavorables que no aconsellassin realitzar la sortida. Sempre hem procurat ser cautes, i no assumir riscos innecessaris: amb mal temps, millor dins casa.

Itinerari de la sortida a Benimussa del 12 de novembre de 2005, inclosa dins el xxxi Curs Eivissenc de Cultura *Eivissa, fa 50 anys*, organitzada amb la col·laboració de diversos vesins d'aquesta vènda de Sant Josep de sa Talaia.

Potser ha estat aquesta cautela la que ens ha permès superar tots aquests anys amb molt pocs incidents remarcables, més enllà de la lesió d'algun participant o anar alguna estona perduts (cosa que ha passat més sovint del que hem explicat, perquè tampoc fa falta espantar la gent), encara que sempre hem sabut retrobar el camí. Potser l'única excepció va tenir lloc el 27 d'octubre de 2007, un dia que tots els que hi eren segur que recorden. Havíem partit des de Jondal, amb bon temps, per fer una excursió senzilla fins al puig Redó. Érem una cinquantena i hi havia des de nens ben petits, de 6 o 7 anys, fins a gent prou major. El cel va començar a ennegriir-se i just quan travessàvem el torrent va caure una pluja d'aquelles que semblen la fi del món. Després d'uns moments complicats per sortir del torrent convertit en riu, ens vàrem refugiar en un edifici en construcció i, ben xops, vàrem haver de demanar ajuda a la policia local i protecció civil de Sant Josep per retornar fins als nostres vehicles, cosa que feren de forma ràpida i eficient. Afortunadament no va passar res, més enllà de l'ensurt, però ha estat l'única vegada que hem hagut de mester ajuda externa. Tenint en compte que hem fet més de dues-

centes sortides, podem dir que no és un mal balanç.

Afortunadament, però, els bons records són molt més nombrosos. La nostra illa diuen que no és molt gran, però a peu creix. Molta gent ens ha comentat que amb tantes sortides com hem fet ja devem conèixer tota l'illa, i la resposta és que sempre queden racons per conèixer, i que fins i tot quan tornes a un lloc sovint el veus amb ulls nous. A més, tenim la gran fortuna de poder gaudir d'un llistat inacabable de fabulosos punts d'interès, potser per la diversitat geomorfològica del nostre territori. Sigui com sigui, i posant només alguns exemples, hem pujat i baixat puigs (diverses Talaies, es Camp Vell, ses Roques Altes, el puig d'en Serra, Beniferri...), hem resseguit torrents (es Riu, Buscastell, Balansat, es Jondal, Can Nadal o es Clot de sa Nau), hem perfilat la costa (del port des Torrent a Comte, de Portinatx a la cala d'en Serra, de cala Salada al cap Nunó, de Xarraca al cap Blanc, de cala Carbó a cala Vedella...), hem redescobert vells camins (de Sant Joan a Xarraca, es Forn des Saig, de Sant Carles a Pou des Lleó, de Forada a Benimaimó...) o hem recuperat la bellesa dels paisatges interiors (Benimus-

sa, Atzaró, es Murtar, Canadella, es Rafal Trobat, es Fornàs, s'Almànguena...). El llistat seria molt llarg, encara que no ens hauríem d'oblidar d'algunes excursions que en podríem dir emblemàtiques, aquelles que tot qui fa difícilment oblida, entre les quals podríem esmentar es Hortets, el cap Llentrisca, ses Formigues, el cap des Falcó, es Portitxol, el cap d'Albarca o ses Balandres, entre moltes altres (cadascú que faci la seua tria).

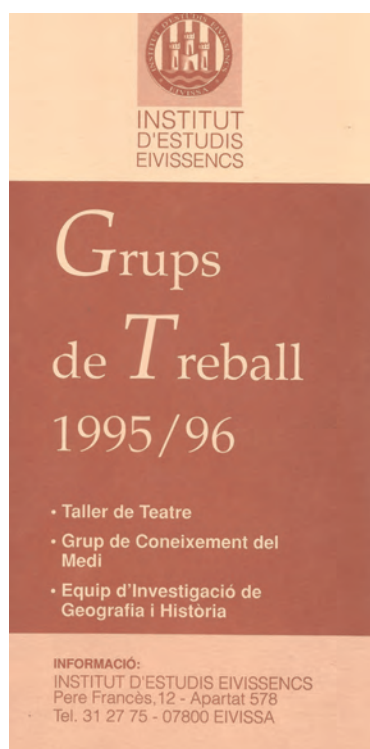
També hem fet sortides centrades en textos, literaris o històrics, com passejar per Sant Miquel de la mà de Marià Villangómez, de Corona a Buscastell amb Joan Marí Cardona, o pes Pou des Lleó recordant la conquesta dels temps de Jaume I. Fins i tot ens hem atrevit a evocar Menorca des de cala d'Hort, o l'Alguer per Dalt Vila. En totes aquestes hem rebut l'ajuda d'especialistes, com també diverses vegades hem comptat amb la col·laboració de grups i associacions de vesins dels llocs que hem visitat,

Portada del recull de textos que recollia les connexions entre Eivissa i l'Alguer elaborat per a la sortida de l'11 de novembre de 2006, dins el XXXII Curs Eivissenc de Cultura *L'Alguer, terra i cultura*, amb imatge del pintor Josep Mayans (extreta del llibre MAYANS, Pere; *Redescobrir l'Alguer*).

Eivissa / l'Alguer
Passeig per Dalt Vila

Grup de Coneixement del Medi
Institut d'Estudis Eivissencs

A l'esquerra, portada del primer díptic per donar a conèixer els Grups de Treball de l'Institut d'Estudis Eivissencs que es posaren en marxa la temporada 1995-96. A dalt, imatge d'una excursió del Grup Excursionista de l'Institut d'Estudis Eivissencs, que tingué activitat durant els anys 1977-1978 (fotografia: Josep Bonet Roig).

com ha passat as Fornàs, as Rafal Trobat o a Benimussa.

I una menció especial mereixen les 6 sortides que hem fet a Dénia. La primera va ser la temporada 2012-13, i cadascuna d'elles ha estat centrada en aspectes diferents d'aquesta ciutat i de les terres que l'envolten. Amb l'ajuda de la Fundació Baleària, hem tingut l'oportunitat de conèixer els paisatges, la història, l'economia, la gent, i molt especialment la gastronomia de les nostres terres germanes de ponent. Particularment, hem pogut enfortir els contactes i els intercanvis entre l'Institut d'Estudis Eivissencs i l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta.

Recórrer l'illa també ha comportat, en alguna ocasió, trobar-nos amb camins tallats (com ens va passar a la costa de Jesús), edificacions manifestament il·legals (a la zona des Camp Vell), agressions ambientals diverses (a la costa de Rubió), urbanitzacions senceres mal executades (cala Vedella) o jaciments arrasats (es Jondal). Només n'esmentam un exemple de cada cas, però dissortadament també podria ser una llista ben llarga. Altres vegades ha estat l'excursió sencera la que ha servit per participar en la defensa del territori d'agressions previstes o

en marxa, com vàrem fer l'any 1999, quan anàrem a cala d'Hort durant la campanya contra la construcció del camp de golf i les edificacions que s'hi havien projectat; o el 2004, per protestar contra el projecte d'urbanització de punta Pedrera; o també el 2016, contra la línia d'alta tensió que s'havia de fer a la venda des Fornàs. Haver contribuït a evitar la materialització d'algun d'aquests projectes, ni que sigui mínimament, ja és una satisfacció. Com també ho és, per exposar un cas més puntual, que l'any 2019 s'hagi completat la restauració de la torre des Llucs, a la venda des Bernats de Sant Antoni de Portmany, abandonada i oblidada fins que una denúncia pública nostra de l'any 2014 va posar de manifest la seua situació de ruïna iminent.

Però parlant de satisfaccions, sense dubte la més gran de totes és haver ajudat moltes persones a conèixer millor Eivissa. Fa 25 anys hi havia molt poca gent que sortís a fer senderisme, però ara n'hi ha molta que surt a caminar cada cap de setmana, en petites colles o en grups més o menys organitzats. Només s'ha de fer una ullada a les xarxes socials per veure que molta d'aquesta gent en algun moment ha format part de les nostres sortides,

fins que s'han vist amb capacitat per anar pel seu compte.

Són moltes, centenars o potser milers, les persones que han participat alguna vegada en les nostres sortides. I també són moltes les persones que, al llarg de tots aquests anys, han contribuït a fer-les possibles, i a les quals cal donar les gràcies. Proposant rutes, ajudant en les xarxes socials, captant imatges, fent-ne promoció... si ara en fes una llista seria injust perquè quedaria algú fora que també s'ho mereix, així que em permetreu que ho exemplifiqui només en una: en Vincenç Ribas Cabedo, que hi va ser sempre ajudant en la coordinació, aportant idees o fent calendari, des dels primers anys fins que el 2014 un problema de salut li va impedir de continuar.

Dèiem a l'inici que el gran objectiu sempre ha estat la defensa de la llengua, la cultura, la identitat i el territori. Estam convençuts que només es pot defensar i estimar allò que es coneix. Si, per poc sigui, hem pogut contribuir que ara hi hagi més persones que coneixen Eivissa, i per tant l'aprecien, l'estimen i volen mantenir tot allò que li és propi, l'esforç d'aquests 25 anys haurà valgut la pena.

JOSEP ANTONI PRAT SERRA ■